

Mislimo na vzgled, kojega so nam sin Najvišjega in ž njim apostoli zapustili: Ljudska šola bodi vzgojevališče vere in čednosti — a ne ognjišče nevošljivosti, sovraštva in slabega obrekovanja. Zato pa:

„Tiho, skromno teci nam življenje,
Vzgoji, uku plodoviti vir!
Izgubiš, da ure ne nobene
Veri, čednosti bogati tir.“ —

Zgodovina pedagogije.

(Dalje.)

Potem ko se je Rousseau baval nekaj časa v rojstnem mestu Genevi in se povrnil zopet v protestantsko cerkev, da je dobil tam zopet meščanske pravice, podal se je kmalu z nova v Pariz, kjer je spisal svoja najiminentnejša dela: „Društveni dogovor“ in „Emil“ ali „o vzgoji“. V prvem delu brani prirojene pravice človeška. Mej drugim veli: „Človek se je rodil svoboden; ne biti svoboden, pomeni, odreči se vsem pravicam in dolžnostim človečanstva. — Suveren ni vladar, ampak národ, od katerega je vladar prejel svojo neovrgljivo moč. „Národ se ne more prevariti. Vladar je torej samo pooblaščenec državljanov, v katerih imenu vlada; ustava in zakoni so samo društveni dogovori, s katerimi so zagotovljene vsakemu njegove pravice“. — To delo je bilo evangelij veliki francoski revoluciji.

V „Emilu“ je Rousseau razvil svoje pedagogijske nazore. Pa radi tega dela, posebno radi uvoda, v katerem je bilo „veroizpovedanje savojskega vikarja“, imel je mnogo neprilik. Pariški nadškof je delo preklel, a parlament je odločil, da se sežgè, pisatelj pa da se v ječo vrže in zapleni vso njegovo imetje. Rousseau je pa mej tem pobegnil na Švicarsko, kjer se je mudil na raznih krajih. Povrnivši se na Francosko, umrl je l. 1778.

„Emil“ je pripovedka, v kateri nam Rousseau predstavlja, kako se je izmišljeni vzgojenec Emil vzrejal. Deli se na pet glavnih delov primerno najznamenitejšim dóbam deškega razvitka tako, da govori prvi del o vzgoji v prvi dóbi, ko dete še govoriti ne zna, drugi del o vzgoji do dvanajstega leta, a tretji o vzgoji do petnajstega leta. Četrty del obseza čas do ženitve, a v petem delu se pripoveduje o vzgoji Emilove žene Sofije. Emila vzgojuje domači učitelj do petindvajsetega leta. Po naravnem zakonu in po Rousseau-ovem mnenju je treba, da se za vzgojo dece brigajo roditelji. Ali očetje so navadno preobloženi z drugimi posli, a matere da večinoma nimajo sposobnosti, ki so pri vzgoji potrebne. Rousseau-ov Emil je razen tega brez starišev, zato mora nekdo skrbeti za njegovo vzgojo.

Temeljno načelo Rousseau-ove pedagogije je naravnost. Po njegovem mnenju je človek od narave dober. „Vse je dobro, kadar izide iz roke Stvarnikove, a vse se spači v človeških rokah“, to je bilo njegovo geslo. Kar je slabega v človeku, to je po njegovem mnenju prišlo od zunaj vanj. Po vsem takem hoče Rousseau, da bi bila vzgoja skozi in skozi negativna, t. j., da se vse odvrne, kar bi utegnilo zavirati naravni razvitek gojenca ali ga napeljati na kriva pota.

Za glavno nalogo vzgoje postavlja Rousseau človečnost. Občna naloga je pòstati pravi in pošten človek, in kdor je za to nalogo dovoljno vzgojen, ta more vse ostale naloge, ki se dajo združiti ž njo, dobro izvrševati. — Narava ne stvarja ne knezov, ne bogatinov, ne velike gospode. „Ako vzgojujete človeka samo za en stan, storite ga ne-

sposobnega za vsaki drugi. Ali je moj vzgojenec namenjen za vojno, cerkev ali sodnijsko službo, to je meni vse eno. Življenje je ono rokodelstvo, za katero ga učim. Kadar izide iz mojih rok, ne bo ne pravnik, ne vojniki, ne duhovnik, marveč človek“.

Telesni vzgoji pripada v Rousseau-ovi vzgojni sestavi znamenito mesto in se ima z osobito pozornostjo gojiti. „Telesna vzreja se ima prej začeti nego umna in vsaj v detinstvu presegati duševno izobrazbo“.

Škodljivo je vsako povijanje. Dete treba, da se od poroda svobodno giblje. Največ je treba na to gledati, da se telo utrdi. „Emil naj hodi tudi po zimni gologlav in v letni obleki; mrzlo vodo naj pije, če je tudi razgret, in spi naj na vlažni zemlji“. Hrana njegova naj bo prosta, pa dovolj je mora biti. Vina naj ne pije. Treba ga privaditi, da nosi bremena, da se drska in plava.

Tudi pri umni vzgoji zahteva Rousseau svoboden razvitek naravnih sposobnosti. Odločno se protivi vsakemu pozitivnemu pouku. Učitelj ne sme poučevati dečka; on naj se sam poučuje. Najbolja knjiga je svet, a najbolji pouk delo.

Učenec naj ne zna ničesar radi tega, ker ste mu vi to povedali; ampak zato, ker je on sam to zapopadel. Naj se ne uči znanosti, ampak naj sam jih iznajde. „Naj zna malo, a to, kar zna, je sam čul, videl, doživel“.

Najprvo naj se deluje na to, da se vzgojencu vadijo čuti. Po dvanajstem letu je treba, da se čutni vtisi povzdignejo v pojme. Vsak pouk naj začénja s stvarmi. Znanje znakov brez nazora dotičnih stvari je škodljivo. „Glave se polnijo z besedami, a vendar neki mislijo, da izvrstno poučujejo. Ne govorite z deco o ničem, česar ne morejo razumeti“. Ničesar naj se učenec ne uči na pamet. Dveh jezikov se ne more učiti nobeno dete pred dvanajstim ali petnajstim letom, razen če je kakovo čudotvorno dete. Do te dobe naj se uči samo svoj materinski jezik. „Čitanje je naj nesrečnejše zanimanje za otroka“. Emil bode komaj v dvanajstem letu znal, kaj je knjiga. Iz knjige nauči se človek govoriti o stvareh, katerih ne razume. Robinson Crusoe mora dolga časa biti edina knjiga vzgojenčeva. Vzgojenec naj se uči samo to, kar vidi, da mu je na korist, a ne to, kar bi hotel njegov vzgojitelj. Treba ga je voditi v delavnice, kjer pa ni dovolj, da samo gleda, marveč mora sam poskušati in za delo prijeti.

Estetiško vzgojo zanemarja Rousseau, ker sovraži umetnosti kot pogubni plod kulture.

Učenec njegov naj se uči spoštovati koristno rokodelstvo kakor umetnaje. Barvar naj mu bode več nego zlatar. Kamenar in pozlatar sta Rousseau človeka, ki Bogu dan kradeta, pa tudi urarja ima malo v čisljih. Risanje priporoča, ali le perspektivno. „Ne treba dajati risati po uzorcih, nego po naravi“. Tu je imel Rousseau pač v mislih, da se učenec nauči prav gledati in razumevati, a ne umetno risati.

Tudi za moralno vzgojo zahteva Rousseau svoboden razvitek. Pred vsem je treba paziti, da se v otroku ne porodé take želje, katerim bi pozneje moral udan biti. Dete naj čuti svoje slabosti, a naj jih ne trpi; naj bode odvisno, pa ne da bi se pokorilo; naj prosí, a ne ukazuje. Uživa naj nepopolno svobodo.

Moralni pouk naj se začénja precej kasno. Vseh laži otrôk so učitelji krivi. Zakaj hočejo, da jim otroci toliko obljubijo?

Ako se otrok zlaže, naj lažnjivec sam čuti vse nasledke laži. Ako razbije otrok okno, naj se okno ne popravi, ampak otrok naj se dobro ohladi vsled tega, da bode čutil nasledke svojega čina. Ako to še drugi pot učini, naj se ga zaprè v sobo brez okna, dokler ne obljubi, da ne bode več stekla trl.

Religijsko vzgojo zanemarja Rousseau popolnoma. Njegov Emil še v petnajstem letu ne vé, da ima dušo, in morebiti bi bilo to zanj še v osemnajstem letu. prezgodaj, da bi izvedel. Emila ni hotel v nobeni veri poučevati in mu nobenega veroizpovedanja

priporočati, marveč ga samo sposobnega narediti, da si bode sam vero izbral in odločil za eno, kadar bode dovolj pameten. Izmed toliko religij, ki druga drugo zametujejo, je samo ena prava, če je sploh katera prava. Da se pa to najde, treba je vse vere preučiti. Ni treba dece siliti k religijskim vajam. Ako se neprenehoma gonijo v cerkev, pristudi se jim. Po Rousseau-ovem mnenju je žena radi moža; zato je vso žensko vzgojo po tem načelu vravnal. „Da se žena možu prikupi, da mu bode koristna, da zasluži njegovo ljubezen in spoštovanje, da glešta male in streže velikim, da jih tolaži in jim slajša življenje, to so in ostanejo za vse večne čase ženske dolžnosti“. Kjer se to ne doseže, tam se je zgrešil cilj ženske vzgoje. Od tod sledi, da je žena odvisna od moža, da mora pri vsaki priliki držati se stranke in vere svojega moža. Radi tega je treba, da se žene v tem vadijo, kako bi se možu prikupile.

X. *Filantropizem.*

Začetnik filantropizma je Ivan Bernard Basedov, ki se je rodil l. 1723. v Hamburgu. Nauke je dovršil v rojstnem mestu in v Lipski. Nekaj časa je bil domači učitelj v Holsteinu. Potem je postal profesor morale in lepih umetnosti na viteški akademiji v Soroeu. Radi posebnih religijskih nazorov, ki jih je razvil v spisu „praktična filozofija,“ predstavili so ga na gimnazij v Altona. Pa tudi zdaj ni prenehal zaganjati se v cerkev in njene nauke. Zavoljo tega ga je Danska vlada odstavila od profesorske stolice, pa mu je pustila popolno plačo za pokojnino. Spodbujen po Rousseau-ovem Emilu začel je zdaj premišljevat o reformi vsega šolstva. V ta namen je izdal spis, v katerem je razvil svoje nazore o popravku šol ter prosil človekoljube za pripomoč, da bi mogel izdati pedagoško delo „Elementarwerk“. Čas mu je bil ugoden za njegovo namero. Zavoljo tega je hitro nabral okoli 15.000 tolarjev. Med darovalci so bili dostojanstveniki vsake vrste, pa tudi vladarji, še celo duhovniki. „Elementarwerk“ je bilo delo podobno spisu „Svet v slikah“ od Komenskega. Obsegalo je namreč vse znanje potrebno učeči se mladini in je bilo okrašeno s slikami od Chodowickoga. Gledé zadržaja je pa po sodbi učenih in nepristranskih ljudi one dobe zaostajalo za delom Komenskega. Basedov je na dalje izdal „metodiko za očete in matere,“ „Agathokrator ali o vzgoji vladarjev“ in več manjših spisov, v katerih je razvil svoje pedagoške misli.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovenska

XIX. veku.

Filip Jakob Kafol (Kaffol, Caffou) r. 4. maj. 1820 na Pečinah v Tominskih hribih, maš. 1845, pastirjeval v Volčah, l. 1847 v Ročinju, l. 1854 v Batujah, l. 1857 jo ubere v Celje in od ondot v Pariz k Lazaristom, od teh pa vže l. 1858 skozi Rim, Loreto, Celje domov na Goriško, in to v Nemške Rovte za farnega oskrbnika, l. 1859 na Pečine, bil deželni poslanec, baje prvi slovenski govoril v zboru Goriškem, u. 29. febr. 1864. — Knjige njegove so:

1) Domači ogovori po nedelskih evangeljih za verne ljudi na deželi. Spisal in izustil Filip Jakob Kaffol, kaplan v Ročini pri Soči. I. Del. Celovec 1853. 8. 270. — II. Del 1853. 8. 290. Izdalo društvo sv. Mohora. Na prod. J. Leon. (Jezič. 1887. str. 11.)

2) Domači ogovori po prazniških evangeljih za verne ljudi na deželi. Spisal F. J. Kaffol, samostalni kaplan v Bajtjuji pri Vipavi. V Ljubljani 1856. 8. 342. Nat. in zal. Milic (Vid. Slov. Prijat. 1856 str. 61).